

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	ศักยภาพในการจัดการทรัพยากรป่า ของชุมชนบ้านแม่สา ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่
ผู้เขียน	นางสาวรสสุคนธ์ ลูกประคำ
ปริญญา	ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต (การจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม)
อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์	รองศาสตราจารย์ ดร.ชูเกียรติ ธีสุวรรณ

บทคัดย่อ

การศึกษาเรื่องศักยภาพในการจัดการทรัพยากรป่า ของชุมชนบ้านแม่สา ตำบลโป่งแยง อำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์ถึงศักยภาพทั่วไปและศักยภาพแฝงในการจัดการทรัพยากรป่าของชุมชน ศึกษากระบวนการและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการทรัพยากรป่าของชุมชนและเพื่อศึกษาถึงการใช้อย่างประโยชน์จากทรัพยากรป่าของชุมชน

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการแนวทางการวิจัยเชิงพรรณนาโดยวิธีการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยเก็บข้อมูลจากการสังเกต การสัมภาษณ์ การสนทนากลุ่มกับผู้นำชุมชนกับกลุ่มชาวบ้าน และข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้อง ต่อจากนั้นจะนำข้อมูลมาวิเคราะห์โดยเชื่อมโยงกับแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งในการวิเคราะห์ข้อมูลเหล่านี้จะ ใช้การวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปตามวิธีการวิเคราะห์แบบอุปนัย (Analytic Induction)

ผลการศึกษาจากบริบทชุมชนพบว่าชุมชนแม่สา ประกอบไปด้วยบ้านแม่สาใหม่หมู่ 6 และบ้านแม่สาน้อยหมู่ 10 พื้นที่ของชุมชนจะครอบคลุม 3 ภูเขา เรียกรวมกันว่า “ดอยผากล่อง” ซึ่งเมื่อก่อนจะเป็นดอยโล้นเตียนไม่มีต้นไม้มากนัก เนื่องจากใช้พื้นที่เหล่านี้ทำการเกษตร และเป็นสาเหตุของการเกิดภัยธรรมชาติของชุมชน เช่น น้ำดินพังทลาย ความแห้งแล้งของพื้นที่ที่ประกอบกับกระแสสังคมจากภายนอกมองว่าชุมชนดอยเป็นผู้ทำลายธรรมชาติ สาเหตุเหล่านี้เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนแม่สา ร่วมกันก่อตั้งชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติขึ้น โดยมีการตั้งกฎกติกาในการห้ามบุกรุกป่า และรื้อฟื้นประเพณีที่มีความสัมพันธ์กับการอนุรักษ์ป่าขึ้น เช่น สักการะป่า ดั้งเซ่ง ถือเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ศิลปวัฒนธรรม

ประเพณีและวิถีชีวิตชุมชน จนปัจจุบันชุมชนแม่สา สามารถทำให้ผืนป่าฟื้นกลับมาและสังคมภายนอกเริ่มยอมรับในนามชุมชนที่อยู่ร่วมกับป่าได้มากขึ้น

ศักยภาพทั่วไปในการจัดการทรัพยากรป่าของชุมชนแม่สาจะเห็นได้จาก ภาวะผู้นำทั้งที่เป็นทางการกับไม่เป็นทางการ เป็นแกนนำชุมชน ทำกิจกรรมอนุรักษ์ป่าผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมทั้งกับสมาชิกในชุมชนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ร่วมกันทำงานจนได้รับความสำเร็จในระดับหนึ่งซึ่งก็มีมิติของศักยภาพแฝงคอยช่วยในการจัดการทรัพยากรป่าของชุมชนแม่สาอย่างลงตัว ประกอบด้วยหลายด้าน คือ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ความเชื่อวัฒนธรรม ประเพณีและความเป็นชาติพันธุ์ (ระบบเครือญาติ) ซึ่งสิ่งเหล่านี้ได้ถูกนำมาเป็นกรอบการทำงานร่วมกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติได้เป็นอย่างดี และก็เป็นส่วนสำคัญในการสร้างแรงจูงใจให้ชุมชนจัดการทรัพยากรป่าจนเห็นเป็นรูปธรรมในปัจจุบัน

กระบวนการและรูปแบบที่ใช้ในการจัดการป่า มีจุดเริ่มจากการที่ชุมชนต้องประสบปัญหา ร่วมกันจึงได้เกิดกระบวนการร่วมคิดวิเคราะห์ปัญหาและหาแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน นำไปสู่การจัดตั้งชมรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ร่วมกันออกกฎระเบียบข้อปฏิบัติที่ทำร่วมกัน และการวางแผนที่เกิดจากการแลกเปลี่ยนความรู้กับองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้องในการบริหารจัดการป่าอย่างเป็นระบบ โดยมีรูปแบบที่ใช้ในการจัดการป่าที่ใช้จารีตประเพณีของชนเผ่าม้ง และกิจกรรมอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติของชุมชนซึ่งจะเป็นไปตามหลักวิชาการที่ได้จากองค์กรภายนอกที่เกี่ยวข้อง

การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าของชุมชน สามารถจำแนกการใช้ประโยชน์ได้ 3 ประเภทคือ การใช้ประโยชน์เพื่อการบริโภค การใช้ประโยชน์ในการประกอบพิธีกรรมและการใช้ประโยชน์ในการเป็นปัจจัยการผลิต โดยการใช้ประโยชน์เพื่อบริโภคจะประกอบไปด้วยประเภทอาหาร ประเภทพืชหัตถกรรม และยารักษาโรค ส่วนการประกอบพิธีกรรมจะใช้ทำพิธีกรรมเช่น ไหว้ป่าดงเซ่ง และใช้เป็นปัจจัยการผลิตเช่นการสร้างบ้าน การทำอาชีพด้านเกษตรกรรม เป็นต้น

Thesis Title	Community Capacity for Forest Management in Mae Sa Village, Pong Yang Sub-district, Mae Rim District, Chiang Mai Province
Author	Miss. Rossukon Lookprakum
Degree	Master of Arts (Man and Environment Management)
Thesis Advisor	Assoc. Prof. Dr. Chukiat Leesuan

ABSTRACT

The objectives of the study were to study and analyze; the general and unlimited potentials; the forms and procedure in community's forest management; the community's forest resource usage.

The study was the qualitative research conducted by collecting the data through the observation, the interviews, the focus group discussions with the village leader and villagers and the concerned documents. The data was analyzed by the method called Analytic Induction and associated with the related concepts, theories and documents.

The findings from the study on community context showed that the area of Mae Sa community including Ban Mae Sa Mai Moo 6 and Ban Mae Sa Noi Moo 10 covers 3 mountains called "Doi Pha Klong". In the past, it used to be flat without trees due to the deforestation for agricultural activities and caused the natural disasters in community such as surficial collapse. The drought and outside social force that highlanders destroyed nature had encouraged people in the community to set up the natural resources conservation club. The club set up the rules and regulations to prohibit the forest aggression and resurrected the forest associated traditions such as Dong Seng Forest worship. These activities could conserve the natural resources, art and culture, tradition and ways of life in the community concurrently. As a result, Mae Sae

community could give back the forest abundance and gained much more acceptance from the outside society on the fact that community could live with the forest.

The general potentials in forest resources management of Mae Sa community could be figured out from the formal and informal leadership in doing the activities through the participation of community members and the concerned sectors. This cooperation led to the success having the unlimited potentials which helped manage the community forest resources divisibly. The unlimited potentials comprising local wisdom, cultural and traditional beliefs and ethnicity (system of relatives) were created as the frame work in natural resources conservation and played the important role in generating community motivation in concrete forest resources management at the present time.

The procedure and forms used in the forest management had the beginning from the fact that the community confronted a problem which brought about the cooperation in analyzing and solving it together. These led the community to organize natural resources conservation club, issue the rules and regulations and plan to exchange knowledge with the outside related sectors in order to manage the forest systematically. The forms used in managing the forest were from the custom and tradition of Hmong and community activities in conserving natural resources based on the principles of outside related sectors.

The utilization from community forest resources can be classified into 3 types consisting of the utilization for consumption, ritual performance and production factors. The utilization for consumption comprises food, handiwork plants and herbs, the ritual performance includes performing the rite such as Dong Seng forest worship, and the production factor consists of building houses and cultivating.